Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Släkten Green av Rossö.

Av overlæge J. A. Nordström.

Av Bohusläns lågadelssläkter har släkten Green av Rossö tidigast tillvunnit sig intresse av lokalhistoriker och genealoger. Redan Johan Ödmann lät i medio av 1700-talet granska släktens äldre dokument på Kärreberg och lämnade i «Bohusläns Beskrivning» några genealogiska uppgifter. Något årtionde senare publicerade lektor Gothenius i «Götheborgska Magasinet» sköldebrevet och en stamtavla. Denna har senare i mer eller mindre oförändrad form återkommit i «Svenska Ättartal» av Örnberg och «Kalender över i Sverige levande ointroducerad adel» av Tersmeden.

I sina huvuddrag härstammar alltså stamtavlan från 1700-talet — släktens medlemmar på 1600-talet kände bevisligen föga om sina förfäder. Under senare tid har «Danmarks Adels Aarbog» och Wilhelm Berg i «Bohusläns Gamla Släkter» samt deras efterföljare i andra arbeten byggt ut den gamla stamtavlan med de historiska uppgifter, som gått att uppbringa utan att pröva bärkraften av 1700-talsgenealogien. Även om man icke kan utesluta möjligheten av att äldre genealoger använt sig av handlingar, som vi nu icke känna, är en sådan prövning önskvärd. Stamtavlan spänner över en tidrymd av flera hundra år och kan för släktens äldre led ej kontrolleras genom samtida handlingar. Andra stamtavlor i gravskrifter och släktböcker från samma eller äldre tid inge till sina äldre delar ofta icke förtroende. En förutsättningslös prövning av släktens historia enbart på grundval av samtida handlingar äger åtminstone sitt intresse.

Huvudgården Rossö nämnes första gången 1460, då «vår älskelige man och tjänare Herman Green i Rossön» erhöll kung Christierns kvittens för ett i Amsterdam försålt skepp.[1] I de tidigare 1500-tals-skattemantalen och jordeböckerna nämnes icke Rossön, vilket sannolikt utvisar, att gården som adelssäte ägt

[1] Enligt Wilhelm Berg i «Bohusläns Gamla Släkter», Göteborgs Stadsbibliotek. Redan Ödman omnämner brevet i «Bohusläns Beskrivning».

full skattefrihet. Några upplysningar om gårdens ägare för denna tid har man icke.

Den av samtida handlingar äldste kände stamfadern för släkten hette Herman på Rossön. Han nämnes i 1568 års jordebok som innehavare av några frälsegods och undertecknade 1582 norska adelns hyllning efter lagmännen bland Bohusläns övriga knapar.[1] Han tillhörde sålunda Bohusläns knapadel. Biskop Jens Nilssøns visitatsbøger omnämna också 1594, att Rossön beboddes av en «knabe». I olikhet med övriga knapar förde Herman på Rossön och hans broder Jerp i Kärrslätt[2] icke adlig sköld utan ett bomärke i sina sigill.

Det borgerliga sigillet inger betänkligheter emot Rossösläktens adelskap. Synbarligen har samtiden hyst samma betänkligheter. Den «gode man» Olof Hermansson i Kärreberg förvärvade nämligen den $^{31}/_{3}$ 1591[3] på sin åldriga faders, Herman på Rossön, vägnar ett lagtingets intyg, att Herman varit känd «för en ärlig, uppriktig man och alltid varit hållen och känd för en adelsman, så vad som hans salig föräldrar före honom kände varit hava och därhos var man väl bevisat, så väl ädel som oädel, och synnerligen de, som på tåg emot rikets fiender med honom varit hava, huruledes han sig hållit haver med häst och harnesk, som en adelsman väl anstod och ägnade, som av sådan adelstam kommen är». Mest uppseendeväckande är kanske, att Olof Hermanson icke företedde något släktens adelsbrev för lagtinget. Detta kan knappast tydas annorlunda än att Herman på Rossö fädernesläkt icke ägt något sådant adelsbrev att åberopa.

Släktens adelskap hade emellertid fått sin bekräftelse och öppnat vägen för giftermål i Bohusläns erkända adelssläkter. Sådana torde också ha ägt rum. En dotter till Peder Knudsen (Maaneskiold) och Bodel Lauritsdotter (Green av Sundsby) Berete Moenskiol dog 1647 som fru på Rossön[4] och måste ha varit gift med någon av släktens medlemmar. Vilken vet man icke.

[1] Utom Herman på Rossön ha Erik i Käröd, Jerp i Kärrslätt, Henning Olsson i Tronnum, Ulf i Tjuvkil och Peder Tordsson i Skårby beseglat hyllningen.

[2] Jerps i Kärrslätt sigill utviser initialerna J. J. Hans namn har förmodligen varit Jerp Jerpsson. Knapadelssläkten på Kärrslätt, som senare kallade sig Björn eller Bamse, kan han knappast ha tillhört på annat sätt än genom ingifte.

[3] Wilhelm Berg: «Bohusläns Gamla Släkter». Denne har moderniserat språket i sina avskrifter.

[4] Likkistplåt i Göteborgs museum, ursprungligen från Stala kyrka.

År 1595 påträffar man första gången namnet Green i yngre Rossösläkten. Vid skifte den 31/10 1595[1] erhöll Reer Green Rossön på sin broderlott. Det förefaller sannolikt, att skiftet hållits efter Herman på Rossön och att denne Reer Green varit en son till Herman. Något årtionde tidigare påträffas namnet inom släkten Green till Sundsby. Namnet är i båda fallen upptaget efter en äldre släkt Green, som levde i Bohuslän under 1400 talet. I Sundsbyarkivet förvarades sålunda Amund Greens skiftebrev av år 1432,[2] på Kärreberg, som nämnts, ett Herman Greens kvittensbrev av år 1460. Inom Rossösläkten blev dock icke Green-namnet vedertaget förrän långt inpå 1600-talet. En rusttjänstlista för Hallands adel omnämner ännu 1625 Olluff Rossön och Erland Rossöe, vilka båda måste ha tillhört släkten.[3]

Det första adliga sigillet är känt från den 13/2 1610,[4] utgjorde en variant av Sundsbysläktens, nämligen två hjorthorn i skölden och fördes av Olov Hermanssons son Reer Olsson till Kärreberg. Initialerna voro R. G., d. v. s. Reer Green. Huruvida sigillet ursprungligen varit den äldre Reer Greens eller Reer Olssons äro säkert. Senare sigill äro fullständigt lika Sundsbysläktens.

Rossöborna räknades under 1600-talets första hälft avgjort till den erkända adeln. År 1625 taxerades Reer Green av Vigen, Find Nilssøn av Hedemarken, Brønnild Benchestock av Lister och jungfru Lavina Dall i Nordlandene för tillsammans 91 tdr hart korn.[5] 1639 taxerades välborne Oluf Green för 23 1/2 tdr 2 sett hart korn 5 1/2 dlr 1 1/2 ort 4 penge[5] och 1648 omnämnes välborne Ole Reerssöns till Rossön hans jordebok.[5] Släkten var också relativt förmögen. Enligt skifte av den 14/10 1631[6] efterlämnade Reer Olsson till Kärreberg och hans hustru Ingeborg Trulsdotter utom huvudgårdarna Rossön och Kärreberg

[1] Bohusläns Kopiebok fol. 588—589. Skiftet som omnämnes i ett brev av den 12/6 1654, var utfärdat av Norges rikes kansler Anders Green och lagmannen i Bohuslän.

[2] Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns Fornminnen och Historia I sid. 481.

[3] Berete Pedersdotter (Maaneskiold), som dog på Rossön, ägde gods i Halland. Möjligen är det hennes gods, som upptaxerats. Olov och Erland Rossön äro möjligen söner till den Reer Green, som 1595 fick Rossön på sin broderlott.

[4] Pappersbrev, Herman Persson i Kyrkefjäll.

[5] Budstikken, 4de aargang.

[6] Bohusläns Kopiebok fol. 574—576.

22 öresbol Hjälmvik Uppegård, 12 öresbol Hoga och 4 öresbol Lilla Vena på Orust, 10 öresbol Valsäng och 6 öresbol Rönnäng på Tjörn, 36 öresbol Stora Aspång med Dusgård och Hermansröd i Svarteborg samt 4 öresbol Edsam i Naverstad.

Genom Roskildefreden tvingades Rossösläkten jämte den övriga lågadeln att förete bevis både för sitt adelskap och för gårdarnas frälserätt, eftersom de svenska myndigheterna visade mycket liten förståelse för de dåvarande bohuslänska frälseförhållandena. De gamla adelsbreven framletades ur gårdsarkiven och framvisades eller företeddes i avskrift, varigenom dessa räddades åt eftervärlden. Rossösläkten företedde Reer Reersons adelsbrev av år 1489. Bevis för att knaparna verkligen härstammade på manssidan från de adlade uteblevo eller vore icke övertygande. Rossösläkten tvingades också senare att förete jämväl andra handlingar, sålunda Herman Greens kvittensbrev av år 1460, lagrättens utlåtande om Herman på Rossön av år 1591 jämte två andra handlingar rörande Reer Greens rusttjänst av år 1626 och 1627. Om Herman Green av år 1460 skriver Herman (Olsson) Green i slutet av 1600-talet: «Kung Christians i Danmark pergamentsbrev, daterat Kallundsborg anno domini 1460, varmed bevisas, att hans Majts haver däruti kallat Herman Green, som var min farfaders farfader, sin älskelige man och tjänare och nådigt betrott honom ett skepp, som han gjort riktig reda och räkning för».[1] Herman Green av år 1460 och Herman på Rossön av år 1568 ha förväxlats med varandra. Om mellanliggande släktled har Rossöfamiljen vid denna tid icke haft vetskap.

Den 14/6 1701 resolverade landshövdingen i Bohuslän: «Emedan supplikanten välbördig Herman Green har hos mig producerat och uppvisat sina förfäders adliga sköldebrev, varmed han bevisar sig vara en rätt adelsman, han ock inlåtit sig adeligt gifte, alltså bör han därefter konsideras till de förmåner med frihet från mantalspengar och i andra sådana mål som dess vederlikar efter privilegierna åtnjuta fast hans tillstånd och villkor äro vordna medellösa».[2]

En annan inställning till adelskapet än inlagorna till de olika myndigheterna utvisar emellertid en process mellan släkt-

[1] Wilhelm Berg: «Bohusläns Gamla Släkter».

[2] Aschebergska papperen, Göteborgs Stadsbibliotek.

medlemmarna. Reer Olssons till Kärreberg dotterson Richert (Reer) Nilsson Munk till Hassinggaard i Vendsyssel vägrade 1665 avstå från systrarnas arvsandelar i Hassinggaard, eftersom dessa gift sig med ofria män och därmed förlorat arvsrätten till fritt gods.[1] Systrarna Munk genmälde, att deras moder, Elin Reersdotter Green, inte heller varit adlig utan en knapes dotter, samt företedde ett häradsbevis av 1665, vilket berättade, att deras moder «Elin Reersdotter barnefödh i Thierbergh som skulle wara en knapedåtter, deras morfader heete Reer Olsson, som kallas en knape födh på Tierrebergh gårdh, deras mormoder hette Ingeborgh Trullsdåtter barnfödd af en bondhe bend Trulls Ammundsson j Hielmwijk på bemte Oroust. Wijdare wijste dhe intet om deras härkomst eller förhåldh at kunna j dee mottor at opwisa».[2]

Ehuru släkten sålunda 1600-talet igenom lyckades hålla sitt adelskap vid makt, så vilade frälset tack vare ofrälse giften på mycket osäker grund.

Är då släkten Green av Rossö en gammal frälsesläkt och har familjen genom adelsbrev förvärvat frälse? Frågan är svår att besvara. Det starkaste beviset för adelskapet är onekligen lagtingets utlåtande av år 1591, vilket visar, att Herman på Rossö släkt redan då länge åtnjutit frälserätt. Att Rossöfamiljen i likhet med Bohusläns övriga knapar framvisat ett adelsbrev, bevisar däremot icke, att familjen verkligen på manssidan härstammat från den adlade. Olov Hermansson åberopade år 1591 icke något adelsbrev. Rossöfamiljen var för övrigt enligt Johan Ödman i medio av 1700-talet i besittning av två adelsbrev, nämligen dels kung Hans' sköldebrev för Reer Reersson av år 1487, dels Sten Stures sköldebrev för Ebbe Clausson av år 1483. Det förefaller icke ens troligt, att Herman på Rossön på manssidan härstammat från någon av dessa. I olikhet med övriga knapar förde Herman på Rossön ett borgerligt bomärke, vilket förefaller orimligt, därest konungen tidigare fastställt sköldemärket. Och när slutligen släktens stigande välstånd och betydenhet krävde ett

[1] Enligt postmester C. Klitgaard, Hjørring, till vilken författaren står i tacksamhetsskuld för denna synnerligen intressanta uppgift. Enligt Klitgaard voro påståendena inför rätten vittgående. Reer Olsson skulle sålunda varit «en Knabe og en Smed» samt Reers fader «Ole paa Tjæreberg ogsaa en Bonde».

[2] Domboken för Orust och Tjörn.

adligt sigill och namn, fick den mera berömda Sundsbysläkten släppa till bådadera. Att den dåvarande familietraditionen utpekat icke Reer Reersson utan Herman Green av år 1460 som familjens stamfader är tydligt nog, liksom att familjerna på Sundsby och Rossön varit befryndade. De båda frälsebreven ha synbarligen tillhört i familjen ingifta släkter. Ödman har senare på lösaste grunder förenat stridiga uppgifter genom att göra Reer Reersson till Herman Greens sonson. De äldre släktleden i 1700-talsgenealogien ovan Herman (Jakobsson eller Jerpsson) äro med andra ord mycket osäkra och böra strykas.

Familjen Green av Rossö exemplifierar väl Bohusläns knapadel. De återkommande tvivlen på adelskapet och de icke sällsynta ofrälse giftena utgjorde intet absolut hinder för släkterna att arbeta sig upp i den erkända adeln. Själv räknade sig knapen som adelsman och i möjligasta mån sökte han genom adliga giften hålla friheten vid makt.

Jakob eller *Jerp*

Herman (Jsson) på Rossön, knape, undertecknade 1582 norska adelns hyllning, nämnes 1568—31/3 1591. Sannolikt skifte 31/10 1595. Sannolikt gift med *N. N. Olsdotter.*

Jerp (Jsson) i Kärrslätt? undertecknade 1582 norska adelns hyllning.

Olov Hermansson i Kärreberg, nämnes 31/8 1591.

(?) *Reer Green* ärvde vid skifte 31/10 1595 Rossön.

Gunilla Hermansdotter skifte 15/7 1621 gift med *Simon* . . .

Reer Olsson Green til Kärreberg, nämnes 21/2 1604—9/5 1627, gift ofrälse med *Ingeborg Trulsdotter* från Hjälmvik, som överlevde skifte efter båda 14/10 1631. Ägde Rossön och Kärreberg.

Olov Reersson Green till Rossön, nämnes 14/10 1631—3/4 1661, gift knapefrälse med *Anna Jonsdotter Björn* från Kärrslätt, nämnes änka 20/5 1676.

Elin Reersdotter, död 1655, gift frälse med *Nils Munk* till Kärreberg.

Jon Olsson Green n. 20/7 1676.

Reer Olsson Green, född 164(3), död 20/5 1728, gift 1) ofrälse med *Anna Persdotter* (Brems) från Toftenäs.

Herman Green, gift 1) frälse med *Elsa Katarina Krabbe*, änka efter Christen Munk; 2) ofrälse 19/6 1714 med *Börta Arvidsdotter* från Önne.

Ingeborg Olsdotter, gift ofrälse med *Sören Simonsson* i Hjälmvik.

Börta Olsdotter Green, gift frälse med *Jörgen Maaneskiold.*

5 söner, däribland *Anders Reersson Green*, gift frälse med *Maren Krabbe*, änka efter komminister Jöns Pryts.

1) Anna Hermansdotter. 2) 2 söner, präster.